

ΟΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ (Οκτώβριος 2004)

Συγγραφέας: ΤΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

Όπως συμβαίνει με όλα τα δημόσια και συλλογικά αγαθά, η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος οδηγεί (αναπόφευκτα) σε σύγκρουση. Η σύγκρουση αυτή εμφανίζεται, κυρίως και ειδικότερα, a posteriori, μετά τη θεσμοθέτηση μιας προστατευόμενης περιοχής (π.π.), όταν πρόκειται να γίνει διαχείριση της προστασίας, με στόχο την «ανάπτυξη» της παραπάνω περιοχής. Κομβικά στοιχεία στη διαχείριση-ανάπτυξη αυτή και κατ' επέκταση στη σύγκρουση φαίνεται να αποτελούν αφενός οι τοπικές κοινωνίες, ορθότερα κοινωνικές ομάδες, εντός ή πλησίον των περιοχών προστασίας και αφετέρου (και σε συνδυασμό με την) η κυρίαρχη «μικροοικονομική» ιδεολογία της αγοράς-ανάπτυξης. Παράλληλα όμως δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι η προστασία της φύσης δεν φαίνεται να αποτελεί αξιακή προτεραιότητα ούτε της ελληνικής πολιτείας ούτε και της ελληνικής κοινωνίας. Μέσα σ' αυτό το δεδομένο πλαίσιο καλούνται να λειτουργήσουν, υπό τη νομική υβριδική^[1] (ως προς τη σύνθεση) μορφή των Ν.Π.Ι.Δ., οι πρόσφατα είκοσι πέντε θεσμοθετημένοι φορείς διαχείρισης (φ.δ.) των προστατευόμενων περιοχών (άρθρο 13, ν. 3044/2002), οι οποίοι είναι ενταγμένοι στο υπό τελική κατάρτιση (Κοινοτικός κατάλογος) Κοινοτικό δίκτυο «ΦΥΣΗ 2000».

I. Ο καταρχήν προστατευτικός θεσμικός ρόλος των φορέων διαχείρισης

Στην ουσία οι φ.δ, ως Ν.Π.Ι.Δ., έχουν σήμερα συντονιστικό-συμβουλευτικό, αλλά όχι υπό στενή έννοια πολιτικό ρόλο. Δεν είναι μόνο τα χρηματοδοτικά και θεσμικά προβλήματά τους (γενικό και ασαφές νομικό πλαίσιο, έλλειψη κανονιστικών πράξεων,

απουσία εξουσίας καταναγκασμού), τα οποία έχουν οδηγήσει τους περισσότερους φορείς να μην λειτουργούν ή να υπολειτουργούν, αλλά κυρίως οι «αναπτυξιακές ανάγκες» των προστατευόμενων περιοχών σε σχέση με τους τοπικούς (αλλά όχι μόνο...) πληθυσμούς, οι οποίοι φαίνεται να βλέπουν είτε μια αχρήστευση (δέσμευση) των ιδιοκτησιών τους και αδυναμία της αξιοποίησής τους είτε μια νέα τοπική αναπτυξιακή πίττα με όχημα αλλά και πρόσχημα τη διαχείριση των π. π.

Και εάν μεν στην πρώτη περίπτωση είναι βάσιμη η ανησυχία και πρέπει να αρθεί στο πλαίσιο του Συντάγματος και των νόμων (άρθρο 22 ν. 1650/86), στην δεύτερη οι προβληματισμοί και οι επιφυλάξεις συνδέονται με την αποσαφήνιση και εμπέδωση των εννοιών και των διατάξεων (εθνικών και Κοινοτικών).

Έτσι, πρέπει να γίνει καταρχήν κατανοητό ότι πριν απ' όλα και εξ ορισμού (αλλά και νομικά) οι επιλεχθείσες οικολογικές περιοχές πρέπει πρώτα να προστατεύονται από την αγοραία ανθρώπινη επέμβαση (μαζική ανάπτυξη-μεγέθυνση). Το θεσμικό πλαίσιο (εθνικό και κοινοτικό) είναι πριν και πάνω απ' όλα καθεστώς προστασίας-διατήρησης και σε μερικές μάλιστα περιπτώσεις αυστηρό. Με άλλα λόγια, «προηγείται» (όχι χρονικά-σταδιακά αλλά περισσότερο νοητικά) της οποιασδήποτε διαχείρισης η (κλασσική) προστασία, η οποία συνεπάγεται κανονιστικά-καταναγκαστικά μέτρα (ελέγχους, κυρώσεις). Επί πλέον η πρώτη πρέπει να γίνεται με άξονα και κριτήριο (εκ των ουκ άνευ προϋπόθεση) τη δεύτερη. Από αυτήν την άποψη-υποχρέωση, η αναγκαία συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού, ο οποίος μάλιστα δεν έχει ομοιογενή συμφέροντα[2], δεν αφορά στο αν θα προστατευθεί μια (επιλεγμένη) περιοχή, αλλά στο πως θα γίνει η προστασία[3]. Με αυτήν την έννοια, κατά τη γνώμη μας, προστασία και διαχείριση συνιστούν συγγενικές έννοιες, οι οποίες διαμάχονται, ενώνονται και μετασχηματίζονται δημιουργικά προς τα έξω σε μια διαλεκτική ενότητα[4]. Έτσι, η σύγκρουση που αναφέραμε στην αρχή, συνιστά ένα αναπόφευκτο διαδικαστικό βήμα αλλαγής και λύσης[5] και γίνεται οιονεί επιστημονικό μεθοδολογικό εργαλείο, συνιστώντας ταυτόχρονα και επιστημολογικό παράδειγμα.

II. Προστασία ή «αγοροποίηση» των προστατευόμενων περιοχών;

Η προστασία-διατήρηση της φύσης και *a fortiori* των π.π. δεν πρέπει να έχει καμία σχέση με την κλασσική αγοραία ανάπτυξη-μεγέθυνση που γνωρίσαμε και εξακολουθούμε να βιώνουμε μέχρι σήμερα και την οποία δυστυχώς φαίνεται να επιθυμούν μερικοί...(ακόμη και μέσω... ανωνύμων εταιρειών). Οι περισσότεροι οικονομολόγοι συμφωνούν σήμερα ότι οι παραδοσιακοί αγοραίοι θεσμοί αδυνατούν να ανταποκριθούν στις πολλές και ποικίλες υπηρεσίες της φύσης (εξ ου και η ανάγκη δημιουργίας εναλλακτικών αγορών)[6]. Γι' αυτό και τα κοινωνικο-οικονομικά οφέλη των π.π. δεν μπορούν να αποτιμηθούν με βάση τους υφιστάμενους νόμους της αγοράς[7]. Έτσι, δεν μπορεί να ποσοτικοποιείται η φύση και τα στοιχεία της ως μετρήσιμο και τιμολογήσιμο εμπόρευμα και μάλιστα μονοπωλιακό[8]. Εκτός του ότι, εξ όσων γνωρίζουμε, η μικροοικονομική δεν έχει λύσει το πρόβλημα της διαμόρφωσης των τιμών, μια (αγοραία) τιμή (απο) δίδεται για να πουληθεί (με κέρδος φυσικά), σχετιζόμενη άμεσα με την ατομική ιδιοκτησία (συνεπώς ιδιωτικοποίηση). Η άποψη αυτή εκτός του ότι, στο πλαίσιο της γενικότερης αυτονόμησης της οικονομίας και αποκοπής της από την κοινωνία και τη φύση, «αποθητικοποιεί» τη φύση και τα στοιχεία της[9], αγνοεί τελευταίες μελέτες που δείχνουν προς μεγάλη έκπληξη, ότι η διατήρηση της φύσης είναι πιο οικονομική-αποδοτική από την ανάπτυξή της. Πράγματι (βλ. Cordis, 9/9/2002) Αμερικανοί και Βρετανοί ερευνητές απέδειξαν (με έρευνα πέντε ζωνών σε διαφορετικές ηπείρους) ότι πρέπει να ευνοείται η διατήρηση παρά η ανάπτυξη της φύσης, διότι η πρώτη είναι πιο προσοδοφόρα (το κόστος-όφελος είναι 1 προς 100 υπέρ της διατήρησης).

III. Εναλλακτική (οικονομική) διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών. Η κοινωνική ή συμμετοχική-συλλογική οικονομία του τρίτου τομέα

Συνεπώς, μια άλλη μορφή οικονομίας αρμόζει στη διαχείριση της προστασίας των π.π. Η μορφή αυτή δεν μπορεί να είναι ούτε κρατική ούτε ιδιωτική, αλλά συμμετοχική (των τοπικών πληθυσμών-ομάδων) ή αλληλέγγυα ή κοινωνική οικονομία

του τρίτου τομέα ή συστήματος, η οποία είναι ταυτόσημη ουσιαστικά με ό,τι (περίπου...) εννοούμε βιώσιμη ανάπτυξη των τεσσάρων διαστάσεων (περιβαλλοντική προστασία, κοινωνική συνοχή, οικονομική ανάπτυξη και θεσμική αλλαγή και κατοχύρωση). Αυτή είναι που στο πλαίσιο της νέας αντίληψης περί «ολοκληρωμένης αειφορικής διαχείρισης» των π.π. λαμβάνει υπόψη τις χωροτοπικές (territoriales) και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες-ιδιομορφίες και συνθήκες. Αυτή είναι που συνδέει την αρχή της επικουρικότητας με την (τοπική) προστασία και διαχείριση της φύσης. Είναι αυτή τέλος, που συναντά όχι μόνο το «κίνημα» της «επανατοπικοποίησης», αλλά και την αναζήτηση αυθεντικότερης (άμεσης) δημοκρατίας σε όλα τα επίπεδα (οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και οικολογικό), η οποία βέβαια (θα) βασίζεται στην πειθώ και όχι στην εκ των άνω επιβαλλόμενη συμμόρφωση.

Γίνεται πράγματι δεκτό σήμερα ότι η τοπική προστασία-διατήρηση της φύσης, μόνο μέσω μορφών εναλλακτικής μικρής και συλλογικής οικονομίας μπορεί να επιτευχθεί, που έχει ως βάση τη συμμετοχή των τοπικών πληθυσμών όχι ως «αντικειμένων» αλλά ως «υποκειμένων»[\[10\]](#). Η συμμετοχή τους δεν (πρέπει να) εξαντλείται μόνο στην πληροφόρηση και την ενημέρωση ή στην (έμμεση) εκπροσώπηση στο συλλογικό φ.δ., αλλά στη συνδιαχείριση και συστοχοθέτηση[\[11\]](#), ή παραπέρα, με αλλαγή του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, και αυτοδιαχείριση μιας π.π.. Οι οικο-αγροτουριστικοί (αλλά και άλλοι, ορθής γεωργικής και αλιευτικής πρακτικής) συνεταιρισμοί, οι οποίοι έχουν μια σχετική επιτυχία στην Ελλάδα αλλά και αλλού, να λειτουργήσουν στο χώρο των π.π. (εκτός της Α΄ ζώνης) σε συνεργασία και υπό την εποπτεία και άδεια (με συμβάσεις) των φορέων διαχείρισης. Ίσως προς αυτή την κατεύθυνση να χρειασθεί κάποια επί πλέον θεσμική παρέμβαση προς λειτουργική και χρηματοδοτική[\[12\]](#) διευκόλυνση, έτσι ώστε η διαχείριση να καταστεί αυτοδύναμη στη συνέχεια (μακριά από γραφειοκρατικά-τεχνικά χρηματοδοτικά προγράμματα). Ο φ.δ. μπορεί να υποστηρίξει (με συμπλήρωση των αρμοδιοτήτων του) μια τοπική οργάνωση, ιδίως άτυπη. Μια άλλη μορφή επίσης είναι οι δημοτικές ή και διαδημοτικές επιχειρήσεις (βλ. Δαδιά).

Βέβαια είναι βάσιμος ο φόβος ότι οι τοπικές ομάδες δύσκολα επιβιώνουν και περιθωριοποιούνται[\[13\]](#), ιδίως οι άτυπες, ή ενσωματώνονται στο αγοραίο τοπικό μικροοικονομικό σύστημα και στη σύστοιχη παραδοσιακή (μικρο)πολιτική διαδικασία, απομακρυνόμενες από τον κοινωνικό μετασχηματισμό. Συνεπώς, απαιτείται ένα δίκτυο[\[14\]](#) υποστηρικτικών συμμαχιών και διασυνδέσεων, ενταγμένο όμως, παρά τη

διαφορετικότητα των ομάδων ακόμη και τη σύγκρουση εντός των, σ' ένα πλαίσιο πολιτικής «συννομοσπονδιοποίησης» για την επίτευξη ενός κοινού στόχου[15].

Τα παραπάνω προϋποθέτουν ένα πνεύμα συλλογικότητας, συνεχούς διαβούλευσης και συμμετοχικής αλληλεγγύης στις τοπικές κοινωνίες-ομάδες, το οποίο δεν είναι σίγουρο ότι υπάρχει παντού. Οι φορείς διαχείρισης μπορεί να εμπνεύσουν αυτό το πνεύμα (οι ίδιοι άλλωστε είναι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί), επιβαλλόμενοι έτσι στην, με ανορθολογικές πολλές φορές απαιτήσεις, τοπική κοινωνία[16]. Δεν απαιτείται μόνο πολιτική βούληση, αλλά και μια πολιτισμική μεταστροφή-επανάσταση σε επίπεδο αξιών και νοοτροπιών[17].

IV. Επανεξέταση του θεσμικού πλαισίου των προστατευόμενων περιοχών

Τέλος, με βάση τα νέα κοινοτικά δεδομένα, θα πρέπει ίσως να ξαναειδωθεί το θεσμικό πλαίσιο των κατηγοριών των περιοχών προστασίας (οι κηρύξεις των οποίων μπορεί και να αλληλλοεπικαλύπτονται[18]) και ειδικότερα ο αριθμός των εθνικών πάρκων στην Ελλάδα (μήπως πρέπει να είναι τα μισά, και να είναι Ν.Π.Δ.Δ.; π.χ. το ΕΘΠ Ζακύνθου είναι πράγματι τέτοιο, με βάση το νόμο 1650/86 και τα εκεί πραγματολογικά δεδομένα;), σε σχέση με μικρότερες τοπικές ή περιφερειακές προστατευτέες περιοχές, φυσικές ή και πολιτιστικές (με νομαρχιακή ή περιφερειακή απόφαση κατά τα γαλλικά πρότυπα[19]), ιδίως του δικτύου Φύση 2000 (για τις οποίες οι ΟΤΑ αναγκαστικά θα πρέπει να έχουν τον κύριο λόγο στην προστασία και τη διαχείριση)[20].

[1] Γ. Στάμου, Φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, Η Κυριακάτικη Αυγή-

Ενθέματα, 4-7-2004, σ. 26-27. Έντονα κριτικός έναντι των φ.δ. και των τοπικών κοινωνιών είναι ο Δ. Τσαντίλης, Οι προστατευόμενες περιοχές και η διαχείρισή τους, Δαίμων της Οικολογίας, τ. 40, σ. 15. Πρβλ. του ιδίου, Η τραγωδία των προστατευόμενων περιοχών, δαίμων της οικολογίας, τ. 38, σ. 21.

[2] Τούτο οφείλεται στο ότι στο πλαίσιο των συστημάτων ανθρώπινης δραστηριότητας (soft systems), οι άνθρωποι έχουν διαφορετική θέαση και εκτίμηση του ίδιου περιβάλλοντος με βάση την προηγούμενη εμπειρία, τη νοοτροπία τους, τους μύθους τους και τα νοήματα με τα οποία κατανοούν τον κόσμο. Έχουμε συνεπώς διαφορετικές κατασκευές της κατάστασης, με αποτέλεσμα ο σκοπός της προστασίας να μην μπορεί να ορισθεί επακριβώς και αντικειμενικά. Βλ. Α. Κουτσούρη, Η αειφόρος προσέγγιση της διαχείρισης των φυσικών πόρων και της αγροτικής ανάπτυξης, στο έργο: Θ. Ανθοπούλου, Α. Μωυσίδη (επιμ.), Από τον αγροτικό χώρο στην ύπαιθρο χώρα. Μετασχηματισμοί και σύγχρονα δεδομένα του αγροτικού κόσμου στην Ελλάδα, Gutenberg, 2001, σ. 204-205. Βλ. επίσης την εξαιρετική ανάλυση του Α. Irwin για την τοπική κατασκευή των περιβαλλοντικών θεμάτων, ιδίως τη διάδραση ανάμεσα στην πρόσληψη του κινδύνου και την πολιτισμική κοσμο-θεώρηση, την πολυπλοκότητα των τοπικών απαντήσεων, το πιθανό χάσμα ανάμεσα στον εκ των άνω επίσημο περιβαλλοντικό λόγο και τις υβριδικές, ετερογενείς και βαθιά ριζωμένες αντιλήψεις διαφορετικών ομάδων, *Sociology and the environment, Polity*, 2001, σ. 90 επ.

[3] Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών: οδηγός ορθής πρακτικής, WWF ΕΛΛΑΣ, ΥΠΕΧΩΔΕ, 2003, σ. 111.

[4] Πρβλ. Ηλ. Μπεριάτου, Σχεδιασμός και διαχείριση προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα: Θεσμικές εξελίξεις, προβλήματα και προοπτικές, *αειχώρος*, 2(1), Μαΐος 2003, σ. 58, ειδ. σ. 63.

[5] V. Brown-V. Smith-D.J. Wiseman-R. και J. Handmer, *Risks and opportunities: managing environmental conflict and change*, Earthscan Publ. Ltd., London, 1995, σ. 36.

[6] Βλ. Α. Παπανδρέου, Δημοκρατία, κίνητρα και περιβάλλον, στο Οικονομικά εργαλεία για την αειφόρο ανάπτυξη, Νόμος και Φύση, Εκδ. Α. Σάκκουλα, 2003, σ. 19 επ.

[7] Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών: οδηγός ορθής πρακτικής, όπ. π. (σημ. 3), σ. 55.

[8] Βλ. κριτική της οικονομικής αποτίμησης των οικολογικών αγαθών, J. Jiggings και N. Rolling, *Interactive Valuation: The social construction of the value of ecological services*, Second Conference of the European Society for Ecological Economics, University of Geneva, 5-6 March 1998, όπως αναφέρεται από τον Α. Κουτσούρη, όπ.π.

(σημ, 9), σ. 186.

[9] Έχει καταστήσει σήμερα σχεδόν ντροπή να λαμβάνεται ή να προτάσσεται μια ηθική θέση (υπό την έννοια της μακρο-ηθικής και της ηθικής της ευθύνης του Γιόνας). Και όμως από τον Κεϋνς έως τον Σεν , η ηθική είναι στο κέντρο των οικονομικών και πολιτικών αποφάσεων. Ο Κεϋνς δεν έλεγε ότι η ηθική , η οικονομία, και η πολιτική είναι τρεις επιβάτες του ίδιου οχήματος, και στο τιμόνι δεν πρέπει να βρίσκεται η οικονομία;

[10] Στο πλαίσιο της μεθοδολογίας «συμμετοχικής δράσης-έρευνας», βλ. γι' αυτήν, Α. Κουτσούρη, ό.π., σ. 1999.

[11] Τ. Χοβαρδά, Οικολογικό κίνημα και τοπικές κοινωνίες, Δαίμων της οικολογίας, τ. 40, σ. 16, ειδ. σ. 17.

[13] Α. Κουτσούρη, ό.π. σ. 196.

[14] Για τα δίκτυα ανάπτυξης, βλ. P. Starkey, Networking for developpement, IFRTD, London, 1999. Για τα οικολογικά δίκτυα βλ. Γ. Στάμου, Οικολογικά δίκτυα. Για μια κριτική-οικολογική διαπραγμάτευση του σύγχρονου περιβαλλοντικού προβλήματος. Εισήγηση στο 4ο επιστημονικό συνέδριο ΤΕΙ Μεσολογγίου 6-7 Ιουνίου 2003, Εκδ. Παπαζήσης 2004 (υπο έκδ.).

[15] Σύμφωνα με τον Α. Κουτσούρη (ό.π. σ. 197), τα δίκτυα μπορεί να συστήσουν τα μέσα για την κρυστάλλωση μιας κρίσιμης μάζας από διαφορετικά κοινωνικά κινήματα που θα αρχίσουν να επηρεάζουν την εσωτερική και διεθνή πολιτική για μια πολιτική αλλαγή ιδίως στο πλαίσιο της Καστοριαδικής αυτοθέσμησης και αυτονομίας. Ωστόσο η δόμηση ενός νέου μετακαπιταλιστικού πολιτικού προτάγματος με βάση την τοπική κοινότητα αποτελεί γενικότερο πολιτικό πρόβλημα ουσίας και προϋποθέτει και απαιτεί όχι μόνο κοινό (πολιτικό) στόχο αλλά και (άμεση και περιεκτική κατά Φωτόπουλο) τοπική δημοκρατία όχι μόνο ως διαδικασία αλλά και ως γενικού καθεστώτος (πολιτεύματος), ήτοι ισοκατανομή και της πολιτικής και της οικονομικής εξουσίας.

[16] Πρβλ. Γ. Στάμου, ό.π. (σημ. 1).

[17] Βλ. Θ. Αναστασοπούλου -Καπογιάννη, Η οικολογία ως ηθικό πρόταγμα, ΠερΔικ 1/2004, σ. 46.

[18] Ηλ. Μπεριάτος, ό.π. (σημ. 4), σ. 67.

[19] Η Γαλλία έχει επτά Εθνικά πάρκα...τα οποία κανονικά, σύμφωνα με την ιδρυτική

νομοθεσία, δεν είναι ούτε τουριστικοί ούτε πολιτιστικοί χώροι, άλλο αν έγιναν τέτοιοι στη συνέχεια μέσα από διαφήμιση της διοίκησης και παραμόρφωση της νομοθεσίας. Ας σημειωθεί ότι καμία διαφήμιση δεν επιτρέπεται μέσα στο πάρκο. Με νόμο του 1995 όμως φαίνεται να προωθείται η οικονομική ανάπτυξη των πάρκων, σε συνδυασμό με την παράδοση και την ιστορία τους. Βλ. *J.-P. Giran, Les parcs nationaux. Une référence pour la France, une chance pour se territoires, Rapport au Premier Ministre, La documentation Française, 2003*. Διοικούνται από ειδικούς εθνικούς δημόσιους οργανισμούς, και έχουν ένα εκτελεστικό διευθυντή. Εκτός από τα Εθνικά πάρκα υπάρχουν και τα εθνικά φυσικά καταφύγια (νόμος του 1976, τα οποία δημιουργούνται με διατάγματα, και τα οποία, ενώ δεν διαφέρουν από τα εθνικά πάρκα ως προς τους προστατευτέους στόχους, απαριθμούν με ακρίβεια τα προστατευτέα στοιχεία που μπορεί να βρίσκονται σε δημόσιες ή ιδιωτικές εκτάσεις), και κυρίως, πιο κοντά στα καθ' ημάς, τα περιφερειακά φυσικά πάρκα (28 τον αριθμό, τα οποία ιδρύονται από την περιφέρεια, και τα οποία αφορούν στην προστασία και της πολιτιστικής κληρονομιάς και στην τοπική κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη, με μεικτή διοίκηση), τα περιφερειακά φυσικά καταφύγια (νόμος του 2002, με απόφαση της περιφέρειας) και, τέλος, η νομαρχιακή προστασία των βιοτόπων («νομαρχιακά πάρκα»).

[20] Στο ίδιο (θεσμικό) πλαίσιο της προστασίας-ελέγχου πρέπει: α) να τροποποιηθεί επί το γενικότερο (άρα εναρμονιστικότερο) και το «νομιμότερο» το άρθρο 28 του ν. 1650/86, όπως έχει προταθεί σε επιστημονικά συνέδρια, για να μπορέσουν να εφαρμοσθούν οι εκεί προβλεπόμενες ποινικές κυρώσεις και στις περιπτώσεις που δεν έχουν εκδοθεί οι κατ' εξουσιοδότηση του νόμου αυτού αρμόδιες (εδώ για την φύση) κανονιστικές πράξεις, ή για να καλυφθούν ποινικά και οι κανονιστικές πράξεις ενσωμάτωσης των Κοινοτικών οδηγιών. Η πρόβλεψη, στον Ποινικό κώδικα, ενός νέου εγκλήματος προσβολής (ρύπανσης ή υποβάθμισης, με ορολογική εξειδίκευσή τους σύμφωνα με τον ν. 1650, άρθρο 2) της φύσης, γενικής πλέον νομοτυπικής μορφής, η αντικειμενική υπόσταση του οποίου δεν θα εξαρτάται από την έκδοση κανονιστικών πράξεων ή δεν δικαιολογείται από τη τήρηση των διοικητικών αδειών, καθίσταται αναγκαία. β) Να στελεχωθούν και να δραστηριοποιηθούν σε κάθε Νομαρχία με διοικητική ευθύνη του Νομάρχη τα προβλεπόμενα Κλιμάκια Ελέγχου Ποιότητας Περιβάλλοντος (άρθρο 26 ν. 1650/86), όπως επίσης και η νεοσυσταθείσα Υπηρεσία Επιθεωρητών περιβάλλοντος σε εθνικό επίπεδο, ελεγκτικά όργανα στα οποία θα μπορούν να απευθύνονται οι φορείς διαχείρισης και οι πολίτες για τα περαιτέρω, και γ) να ενεργοποιηθεί το άρθρο 259 του Ποινικού Κώδικα (παράβαση καθήκοντος) για να αντιμετωπισθούν οι διαπλεκόμενες τοπικές αναπτυξιακές μαφίες, που δρουν σε συνεργασία-συμπαιγνία με πολεοδομία, αστυνομία, λιμενικό, δασαρχεία κ.λπ.